muzejnp.rs

U SJENI KALEMA I PERGAMENTA

Realizaciju izložbe i kataloga, u okviru projekta "Vrijeme kao svjedok",
finansijski je podržalo Ministarstvo kulture Republike Srbije.

MUZEJ „RAS" NOVI PAZAR
www.muzejnp.rs

U SJENI KALEMA I PERGAMENTA

Novi Pazar
Jul 2020.

"U SJENI KALEMA I PERGAMENTA"
IZLOŽBA ORIJENTALNIH RUKOPISA

Od osnivanja do danas, gradski muzej u Novom Pazaru izdao je na desetine monografskih i dvije serijske publikacije. Nadaleko čuveni *Novopazarski zbornik*, svakako, predstavlja najznačajniji izdavački poduhvat ove intitucije kulture. Pored izdanja iz sopstvene izdavačke produkcije Muzej, također, posjeduje i značajan fond veoma vrijednih orijentalnih rukopisa, od kojih su pojedini stari i po nekoliko vijekova.

Ozbiljna izdavačka djelatnost Muzeja nametnula je potrebu za sistematskim pristupom i stručnom obradom publikacija i to je bio glavni pokretač osnivanja *Specijalne muzejske biblioteke 15. jul*, koja je, uz značajnu pomoć Turske agencije za saradnju i koordinaciju (TIKA), otvorena 15. jula 2019. godine. Za kratko vrijeme muzejska biblioteka upisana je u registar biblioteka Narodne biblioteke Srbije, nakon čega se pristupilo obradi postojećeg knjižnog fonda. Do sada je u ovoj bazi obrađeno preko 600 publikacija.

Formiranjem biblioteke i angažovanjem bibliotekara stekli su se uslovi za stručnu obradu muzejskog knjižnog fonda - kako knjiga koje pripadaju savremenoj izdavačkoj produkciji, tako i značajnog broja orijentalnih rukopisa na arapskom, hebrejskom i osmanskom jeziku koji se nalaze u inventaru Muzeja.

Poznato je da se grad Novi Pazar, kao i cijeli ovaj region, nalazi na veoma značajnoj geografskoj, historijskoj i kulturološkoj raskrsnici. Tokom historije ovaj je prostor bio domaćin mnogih civilizacija, ali je najviše traga ostavila osmanska kultura koja je ovim prostorima vladala skoro pet vijekova. Gradski muzej u Novom Pazaru posjeduje značajnu kolekciju predmeta orijentalnog porijekla koja obuhvata skoro sve zbirke muzejske postavke. Imajući u vidu broj i značaj postojećih rukopisa, kao i potrebu da se ovom štivu posveti posebna pažnja, u 2019. godini formirana je Orijentalna zbirka u koju su uvršteni spomenuti rukopisi, rukopisna djela i dokumenti. Dio ovog materijala odmah je obrađen i izložen pažnji posjetioca. Za naučnu i stručnu javnost važno je napomenuti da se pristupilo prevođenju određenih kapitalnih djela za koja smatramo da će značajno doprinijeti razvoju orijentalne nauke ovog regiona i cijele zemlje općenito.

Ova izložba, simbolično nazvana "U sjeni kalema i pergamenta", bavi se prezentacijom pet orijentalnih rukopisnih djela fonda Orijentalne zbirke muzeja u Novom Pazaru, djela koja svojom intelektualnom težinom i fizičkom očuvanošću među postojećim muzejskim rukopisnim fondom privlače najviše pažnje. Važno je napomenuti da su prijepis Kur'ana iz 1530. godine, prijepis mističnog djela Saatname iz 1750. godine od Hibetullaha Ibn Ibrahima, veličanstveni komentar Busirijeve Kaside Burde "Miftahu's-Sa'ade" iz 1798. godine od čuvenog Hasana Rizajia Aksarajia i djelo "Mešarikul envar" na arapskom jeziku od Hasana Ibn Muhammeda izloženi u Muzeju, gdje se svakodnevno mogu obići i vidjeti. Djelo "Gurbijev divan" od čuvenog mistika Ahmeda Gurbija, nažalost, dostupno je samo u elektronskoj formi na muzejskom sajtu, jer, koliko je poznato, jedini preostali primjerak djela ovog znamenitog novopazarskog pjesnika iz XVII vijeka čuva se u istanbulskoj biblioteci "Ataturk" u Istanbulu.

Ljepota izloženih i predstavljenih rukopisa iz Orijentalne zbirke gradskog muzeja u Novom Pazaru i činjenica da su se ova djela nalazila i proučavala u ovom gradu, predstavljaju najveći motiv i ushićenje za realizaciju ovog veoma složenog projekta.

Dr. Avdija Salković

(1. eksponat)

Kur'an

Veoma solidno očuvan primjerak prijepisa Kur'ana. Početna stranica ukrašena je narandžastom i zelenom bojom. Kur'anski ajeti međusobno su odvojeni ornamentima zlatne boje čiji je odsjaj još uvijek svjež na pojedinim stranicama. Druga stranica nedostaje. Rukopis je djelimično oštećen zbog vlage. Korice su urađene od kože i na prednjoj i na zadnjoj stranici nalazi se utisnut ornament. Na zadnjoj stranici upisana je 908. godina po Hidžri, i ako se pretpostavi da je to godina prijepisa, može se zaključiti da je ovaj rukopis star oko 530 godina, što ga svrstava među najstarije primjerke Kur'ana u cijelome regionu.

(1. eksponat)

(1. eksponat)

(2. eksponat)

"Miftahu's-Sa'ade"

"Miftahu's-Sa'ade / Ključ sreće", djelo osmanskog književnika i sufije Sejjida Hasana Rizajia El-Aksarajia iz XVII vijeka predstavlja stihovani komentar Kaside Burde egipatskog učenjaka Muhammeda El-Busirija. Ovim djelom Rizaji se priključio bogatoj tradiciji pisanja stihovanih komentara ove čuvene kaside o Poslaniku Muhammedu koja je postojala u osmanskoj književnosti. Kasida Burda dala je nemjerljiv utjecaj na brojne mevludske spjevove. Taj utjecaj posebno je primjetan kod Safvet-bega Bašagića i Rešada Kadića, autora dva mevludska spjeva.

Rukopisni primjerak osmanskog djela "Miftahu's-Sa'ade" koji se čuva u gradskom muzeju u Novom Pazaru sadrži interlinearni, stihovani prijevod i komentar Kaside Burde na osmanski jezik. Djelo je pisano u dvije boje, nakon svakog distiha kaside na arapskom jeziku, slijede po tri distiha komentara na osmanskom jeziku. Samom tekstu kaside i osmanskog komentara prethodi uvod započet *bismillom* u kojem pjesnik, nakon zahvale Allahu i hvale poslanika Muhammeda, govori o autoru Imamu Busiriju i o svojim razlozima pisanja komentara. Nakon kaside slijedi mješoviti arapsko-osmanski tekst u kojem se nalazi autorova dova. Pred kraj teksta navodi se 1213. hidžretska godina, odnosno 1798. godina, kao vrijeme u kojem je završena "pohvala upotpunjena prefinjenim stihovima". Kao autor prijepisa upisan je izvjesni "Ibrahim sin Edhema, sin rahmetli Alije, učenik Mustafe Hašimija". Nije poznato da li je ovaj primjerak prepisan u Novom Pazaru, ali ako se uzme u obzir činjenica da je Mustafa Hašimi bio čuveni kaligraf koji je u to vrijeme živio u Istanbulu, onda je velika vjerovatnoća da je rukopis donijet iz Istanbula. Kada je riječ o djelu Miftahu'a-Sa'ade turski izvori prenose da postoji šest poznatih verzija koje se čuvaju u različitim bibliotekama Republike Turske. Među ovih šest verzija postoje neznatne razlike i do sada nije utvrđeno koji je rukopis original.

(2. eksponat)

بسم الله الرحمن الرحيم

هو الذي يصوركم في الأرحام كيف يشاء
لا إله إلا هو العزيز الحكيم

(2. eksponat)

(3. eksponat)

"Saatname"

O Hibetullahu Ibn Ibrahimu, autoru mističng osmanskog djela "Saatname", u dostupnim biografijama osmanskih pjesnika, skoro da ne postoje nikakvi podaci. Može se reći da je u ovom slučaju djelo poznatije od samog autora. Sudeći prema jeziku kojim je pisano zaključuje se da pripada XVI vijeku. Naziv djela predstavlja složenicu od arapske riječi *saat* (sat, dio vremena) i persijske riječi *name* (pismo, knjiga), pa se može zaključiti da ova pripovjedačka forma govori o vremenu, odnosno o određenim dijelovima dana, što u konačnici Ibn Ibrahimovo djelo i jeste.

Djelo koje se čuva u Muzeju prepisano je 1750. godine i veoma je dobro očuvano. U narednom periodu planirano je njegovo prevođenje na srpski i bosanski jezik.

(3. eksponat)

حی اللهم دوست اللهم الهی ایمانیله گجور بزی احسانی
بول پادشاهم ایمانیله گجور بزی بزکوله سفر ایتسم کرک
انده وارب بتسم کرک دیوانه کتسم کرک ایمانیله گجور
بزی ایمان بنوم ایله اولسون فکرم سنوم ایله اولسون کنا
هلرم بوندن قلسون ایمانیله گجور بزی کناهمکی قتی جقدر
سکا لایق ایتسم یقدر رحمتن حودر ایر قدر ایمانیله
گجور بزی نیلیم نجه دیم حالم کیه عرض ایدیم مولام سکا
یالوارمیم ایمانیله گجور بزی انیانک رفعتیجون اولیانک
عزتیجون بیک برادت حرمتیجون ایمانیله گجور بزی الکلکن
بلنجه قول مولاسنی ایلر قول ای کریم رحمتی بول ایما
نله گجور بزی سنین کرمکه سقین غنی بزه بولداش
ایله انی حق ایتسه که سن داکری ایمانیله گجور بزی
الهی عطایه لایق اولق قول نه ممکن ایسه اسلطانم همان

احسان

احسان سنکدر عنایت افتابی اولسه طالع کوکله
نور مولالیج نوازدر رحمت رحمانه مانع اسلطانم
همان احسان سنکدر کرملر ایله سلطانم کدایه سنی
وارلر انک سرمایه طایه فکر نلر عنایت اسلطانم
همان احسان سنکدر افندم قول بکلسه یولی بولندر
انک الکلکنی اتابلدر ندکلو صوجلو ایسه بنه قولدر
اسلطانم همان احسان سنکدر ایسر که قولنی
ایرت غفار فقیر کدسی یولکده قلدیه ناجار اول
مسکین سالکه لایق سنی
وار اسلطانم احسان
سنکدر

1191

(4. eksponat)

"Mešarikul envar"

Autor djela je Hasan Ibn Muhammed koji je živio u XIII vijeku. Djelo sadrži par hiljada hadisa, izreka Poslanika Muhammeda. Rukopis je prilično očuvan. Korice su djelimično očuvane. Djelo je pisano nesh pismom crvenim i crnim mastilom i na samom početku nalazi se sadržaj. Na zadnjoj stranici upisano je da je rukopis uradio Ali Bin Affan al-Ajsalumi, ali se godina i vrijeme prijepisa ne navode.

ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجد منك الجد بقول
في دبر كل صلوة ح جابر رضي الله عنه لا اله الا الله وحده
لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير
لا اله الا الله وحده انجز وعده ونصر عبده وهزم
الاحزاب وحده قال علي الصفا م عبد الله بن الزبير
العوام رضي الله عنه لا اله الا الله وحده لا شريك له
الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير لا حول ولا قوة
الا بالله لا اله الا الله ولا نعبد الا اياه له النعمة وله الفضل
وله الثناء الحسن لا اله الا الله مخلصين له الدين ولو كره
الكافرون يهللا بهن في دبر كل صلوة ح ابن
عمر رضي الله عنه لبيك اللهم لبيك لا شريك
لك لبيك ان الحمد والنعمة لك والملك لا شريك
لك كان يلبي بهذه التلبية في حجه وعمرته

م انس

ب

م انس رضي الله لبيك عمرة وحجة صرح رسول الله
ثم ذكر كتاب المشارق الانوار النبوية من الصحاح الاخبار
المصطفوية بما يعود الله تعالى جالب البرية والصلوة
على سيدنا محمد وعلى آله واصحابه المخصوصين بالعطية
واحلاق الوصية على يدي الفقير الى الله الغني
القدير علي بن عثمان الايصالوكي
اصلح الله تعالى شانه وصان عنه
شانه امين يا رب
العالمين وصلى الله
على محمد وآله اجمعين
والحمد لله
رب
العالمين
الخاتمة

(5. eksponat)

"Gurbijev divan"

O Dervišu Ahmedu Gurbiju (u zavičaju poznatiji kao Gurbi-baba) skoro da ne postoji nikakva informacija što umnogome otežava proučavanje njegove ličnosti i djela. Sve što se može čuti ili pročitati o njemu dobijeno je upravo iz njegovog divana, iz kojeg saznajemo da je rođen u Novom Pazaru oko 1698/99. godine. Kur'anski ajeti i hadisi koje citira u svojim stihovima ukazuju na njegovu veoma dobru upućenost u vjerske nauke. On je, također, govorio i persijski jezik. Nakon sticanja određenog stepena obrazovanja otišao je iz Novog Pazara i dugo je vremena proveo u turskom gradu Edirne (Edrene, Jedrene). U pjesmama Derviš Ahmed koristi mahlas Gurbi. S obzirom da je u divanskoj poeziji vladao običaj da mladi pjesnici početnici na početku svoje karijere dobijaju mahlas/pseudonim od afirmisanih pjesnika koji su imali ulogu mentora, u ovom slučaju ostaje nepoznanica kako i kada je Ahmed dobio svoj mahlas. On, također, koristi i ime derviš, koja potiče od persijske riječi deryuš - prosjačenje (od vrata do vrata).

Derviš Ahmed Gurbi umro je u Novom Pazaru i ukopan je na groblju Gazilar. Tačna godina smrti nije poznata, ali se sa tariha koji se nalazi na njegovom turbetu može vidjeti da je turbe izgrađeno 1771. godine. Osim toga, iz distiha koji se nalazi pri kraju Divana zaključuje se da je pjesnik oko 1747. godine još uvek bio u životu.

Gurbijev divan spada u gajri muretteb/nesređene divane i sadrži 189 pesama, pored kojih se u određenim dijelovima nalaze i kur'anski ajeti i hadisi. Uz njegove pjesme Divan sadrži i pjesme drugih pjesnika.

Gurbi pjeva o Stvoritelju univerzuma Allahu, o svetim knjigama Kur'ani Kerimu, Zeburu, Indžilu i Tevratu, o kur'anskim surama Maide, A'raf, Hidžr, Ankebut, Jasin, Džin, Rahman, Insan, Adijat, Taha. Od meleka Džebrail, od pejgambera Adem, Nuh, Sulejman, Isa, Idris, Musa, Ismail, Ishak, Jahja, Davud, Salih, Junus, Lut, Hud, Muhammed, zajedno sa Ali Aba'om, Hidrom, Ebu Bekrom, Osmanom, Omerom, Alijom, Hasanom i Husejnom, dvanaestoricom imama, vjerskih velikana poput Sejjida Alija i Hadži Bektaša Velija, sve ove ličnosti različitim povodom spomenute su u tkivu divanske pjesme. Pored njih u bejtovima su obrađeni i vjerski elementi poput kalubela, elesta, Irema, dženneta, džehennema, Kevsera, Tube, Ka'be, mi'radža, Kur'ana, hadždža, namaza, pokajanja i dr. Osim vjerskih tema, u Gurbijevom divanu spomenuti su i tzv. junaci ljubavi Lejla i Medžnun, Husrev i Širin, Vamik i Azra, zatim legendarne historijske ličnosti Aleksandar, Rustem, Kahraman, Kanber, Haman, Lokman Hekim i dr.

Opis gradova spada u neizbježnu temu skoro svih divanskih pjesnika. I Ahmed Gurbi je, također, napisao kasidu o svome rodnom gradu Novom Pazaru u kojoj je djetaljno opisao njegove ljepote. Kasida o Novom Pazaru ima 61 bejt/distih i napisana je 1744. godine. Njena sadržina čini je neprocjenjivim primarnim historijskim izvorom za proučavanje historije Novog Pazara.

U saradnji sa bibliotekom "Ataturk" iz Istanbula Muzej je dobio digitalnu kopiju Gurbijevog divana koja je dostupna na muzejskom sajtu.

(5. eksponat)

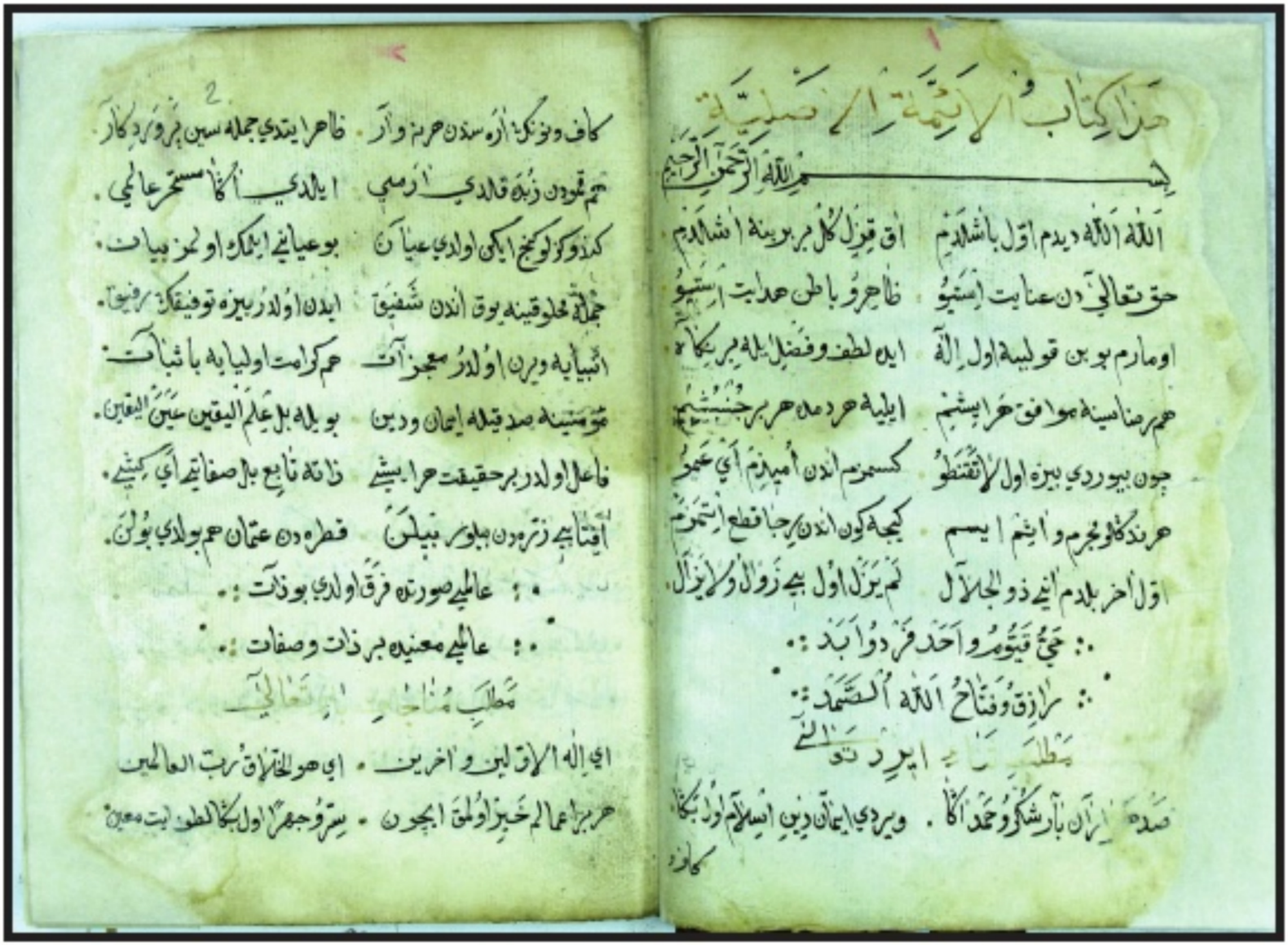

هذا كتاب الأئمة الأصلية

بسم الله الرحمن الرحيم

الله الله ديدم اول باشلادم اق قزل كل بر بزينه اشلادم
حق تعالى دن عنايت استيو ظاهر و باطن هدايت استيو
اومارم بو بن قوليه اول اله ايله لطف و فضل ايله بر نگاه
هم رضا سينه موافق هر ايشم ايليه هر دمده هر بر جنبشم
چون بيوردي بيزه اول لا تقنطو كسمزم اندن اميدم اي عمو
هر ندكلو جرم و اثم ايسم كيجه كون اندن رجا قطع ايتمزم
اول اخر بلدم اني ذو الجلال لم يزل اول بي زوال و لا يزال

:: حي قيوم و احد فرد و ابد ::

:: رازق و فتاح الله الصمد ::

مطلب ثاني ايرد تعالى

صده ايران بار شكر و حمد اكا ويردي ايمان دين اسلام اول بكا

كافر و نونكه اره سندن حرمت وار ظاهرا يتدي جمله سين پروردكار
هم قودن زبده قالدي ارمي ايلدي اكا مسخر عالمي
كندوكز لوكنج ايكن اولدي عيان بو عياني ايلمكه اولمز بيان
جمله مخلوقينه بوق اندن شفيق ايدن اولدر بيزه توفيقكه رفيق
انبيايه ويرن اولدر معجزات هم كرامت اوليايه باثبات
مومنينه صديقه ايمان و دين بو يله بل علم اليقين عين اليقين
فاعل اولدر بر حقيقت هر ايشي ذاته تابع بل صفاتي اي كيشي
آفتابي زره دن بلور بيلسن قطره دن عمان هم بولدي بولن

:: عالمي صورته فرق اولدي بو ذات ::

:: عالمي معنيده بر ذات و صفات ::

مطلب مناجات ايرد تعالى

اي اله الاولين و الاخرين اي هو الخلاق رب العالمين
هر بر اعمالم خير اولمق ايچون سر و جهرا اول بكا لطف ايت معين

(5. eksponat)

طامة الكبرى اولنجه اشكار ... بن قلوبنى اتمه محزون وحزين
روز محشر احمد ومحمود اولان ... شافعم اولسون شفيع المذنبين
استرمسن الهى قل كرم ... محدمم ايله اولا ايمان ودين
جمله وارك عشقينه يار ربنا ... رحمتينه بزلرى سن قل قرين
انبيا واوليا لر مرمستى ... ايله اخر مسكنم خلدى برين
عفو ايدب جمله كناهم يارلغه ... اوله يارم يارك اندن خورعين

: مقصدم انجق رضا نيله سنك :

: عشق وشوقك ايله ديدارك همين :

مطلب نعت محمد مصطفى صلى الله تعالى عليه وسلم

بنجه كره بنجه يوز بك هر زمان ... اشبو بن فرمدن اولسون بى كمان
وش تحيات وصلوتيله سلام ... اول محمد ايله آلينه تمام
اهل بيتينه انك ازواجنه ... قل نمازى اريورى معراجنه
راجى اصحابى كزينه سر بسر ... صد تحيات اوله بزدن اى پسر

جمله

جمله مهاجر له تمو انصار دينه ... كل سلام ايت ايرشوب انوارينه
هر نكه لو واراحبا تابعين ... دى صلوتى برعباد الصالحين
چون محمد امتيى قلدى خدا ... بزلرى قلمق كرك شكرى اكا
انك ايله ويردى قرآنى مبين ... بولدق اوش انكله بز ايمان ودين

: احمد ومحمود محمد مصطفا :

: ايكى عالم شاهيدر اول پر صفا :

در بيان صحابه كرام

فخر عالم مصطفايه يارى غار ... اول ابو بكر اولديه صديق انكله ور
چكدى عسكر عدليله راجى عمر ... الدى بنجه بر بولوب اخر ظفر
جمع ايدن قرآنى عثمان در عيان ... بل انى صاحب حياسن بى كمان
نام على المرتضى حيدر دوران ... قلع بابى فاتحى خيبر دوران
اشبو يارك دردى راجى يار ايدى ... دين اسلام انجره خوش دين آرايدى
اولديلر بونلر امير المؤمنين ... آنلر ايله بولدى رونق اشبو دين

(5. eksponat)

U SJENI KALEMA I PERGAMENTA

IZLOŽBA ORIJENTALNIH RUKOPISA

Organizator
Muzej „Ras“ Novi Pazar
www.muzejnp.rs

Autor izložbe i kataloga
Avdija Salković

Urednik
Fuad Baćićanin

Recenzija
Mr. Muhammed Demirovć

Dizajn i tehnička priprema
Samer Jusović

Štampa
GrafikArt

Tiraž
300

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

069:094(497.11)(083.824)
027.2:094=411.21(497.11)(083.824)
027.2:094=512.1(497.11)(083.824)

SALKOVIĆ, Avdija, 1974-
U sjeni kalema i pergamenta : [izložba orijentalnih rukopisa] / [autor izložbe i kataloga Avdija Salković]. - Novi Pazar : Muzej "Ras", 2020 (Novi Pazar : Grafikart). - 18 str. : reprodukcije ; 25 cm

Podatak o autoru preuzet iz impresuma. - Tiraž 300.

ISBN 978-86-80813-41-7

а) Музеј "Рас" (Нови Пазар). Специјална библиотека "15. јули" -- Оријентална збирка -- Изложбени каталози б) Турске књиге -- Изложбени каталози в) Арапске књиге -- Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 17997577

Novi Pazar
Jul 2020.

ISBN 978-86-80813-41-7